مجله علمی- تحقیقی جوزجانان

دوره ۱۹؛ شماره ۱ (مسلسل ۴۸)؛ بهار و تابستان ۱۴۰۵؛ صفحات ۱-۲۲

شاپا چاپی: ۳۰۸۰-۱۰۶۰- شاپا الکترونیکی: ۳۰۸۰-۱۰۷۹

بررسی تأثیر بازارهای مشترک بر ابعاد اقتصاد محلی

(مطالعهٔ موردی: بازار مشترک اشکاشم میان افغانستان و تاجکستان)

ابوریحان انتظار[*۱]، حمیدالله عبادی[۲]، واثق حسین صفا[۳]

۱*. پوهندوی، دیپارتمنت دارهٔ تجارت، پوهنځی اقتصاد، پوهنتون جوزجان، شبرغان، افغانستان (نویسندهٔ مسئول).
https://orcid.org/0009-0009-7861-8226 - interzaraburaihan@gmail.com

۲. پوهنمل، دیپارتمنت ادارهٔ تجارت، پوهنځی اقتصاد، پوهنتون جوزجان، شبرغان، افغانستان.
https://orcid.org/0000-0002-7297-562X - Hameedullah2005m@gmail.com

۳. محصل صنف سوم، دیپارتمنت ادارهٔ تجارت، پوهنځی اقتصاد، پوهنتون جوزجان، شبرغان، افغانستان.
https://orcid.org/0009-0003-9918-8540 - w.husafa23@gmail.com

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۴/۱۰ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۷/۲۶)

چکیده

بازار مشترک با تسهیل مبادلات تجارتی، کاهش هزینه‌ها، ایجاد اشتغال و جذب سرمایه‌گذاری، نقش کلیدی در توسعهٔ اقتصادی مناطق مرزی ایفا می‌کند. تحقیق حاضر با هدف بررسی نقش بازار مشترک اشکاشم بر اقتصاد محلی و به‌ویژه بر درآمد و رفاه ساکنان منطقه انجام شد. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و به‌صورت پیمایشی بود. داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه از ۱۰۰ نفر از تاجران، فروشندگان و خریداران که به‌صورت تصادفی ساده انتخاب شدند، جمع‌آوری شد. پایایی پرسش‌نامه با آلفای کرونباخ (۰.۸۰۳) تأیید شد. به دلیل عدم نُرمال بودن داده‌ها، از آزمون‌های ناپارامتریک ضریب همبستگی اسپیرمن و تحلیل رگرسیون استفاده گردید. یافته‌ها نشان داد که بین بازار مشترک و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید رابطهٔ مثبت و معنی‌داری وجود دارد (r=۰.۳۹۰، Sig=۰.۰۰۰). همچنین بازار مشترک بر رشد تجارت و سرمایه‌گذاری تأثیر مثبت و معنی‌داری داشته است (r=۰.۳۷۱، Sig=۰.۰۰۰). علاوه‌براین، رابطهٔ مثبت و معنی‌داری میان بازار مشترک و بهبود رفاه و توسعه منطقه‌ای مشاهده شد (r=۰.۳۵۰، Sig=۰.۰۰۰). نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که ابعاد اشتغال، سرمایه‌گذاری و رفاه منطقه‌ای در مجموع ۳۶.۱ فیصد از تغییرات اقتصاد محلی را تبیین می‌کنند (R^2=۰.۳۶۱). بر این اساس، فرضیهٔ اصلی تحقیق مبنی بر تأثیر مثبت و معنادار بازار مشترک بر اقتصاد محلی تأیید گردید. به‌طور کلی، بازار اشکاشم با افزایش درآمد، کاهش بیکاری و رونق تجارت، نقش مؤثری در توسعهٔ پایدار منطقه ایفا کرده است.

کلمات کلیدی: *اشتغال، اقتصاد محلی، بازار مشترک اشکاشم، تجارت مرزی، توسعه منطقه‌ای، رفاه.*

---

* **ارجاع:** انتظار، ابوریحان؛ عبادی، حمیدالله و صفا، واثق حسین. (۱۴۰۵). بررسی تأثیر بازارهای مشترک بر ابعاد اقتصاد محلی (مطالعهٔ موردی: بازار مشترک اشکاشم میان افغانستان و تاجکستان). *مجلهٔ علمی- تحقیقی جوزجانان*، ۱۹ (۱)، ۱-۲۲.
https://doi.org/10.69892/jawzjanan.2026.109

Scientific-Research Journal of Jawzjanan
Volume 19; Issue 1 (Serial No. 48); Spring & Summer 2026; Pages 1–22
P-ISSN: 3080-1060– E-ISSN: 3080-1079

Investigating the impact of the Joint Market`s on the Dimensions of the Local Economy (Case Study:The Ishkashim Joint Market between Afghanistan and Tajikistan)

Aburaihan Intezar[*1], Hameedullah Ebadi[2], Wasiq Hussain Safa3

1*. Assistant Prof. Department of BBA, Faculty of Economics, Jawzjan University, Sheberghan, Afghanistan (Corresponding Author).
intezaraburaihan@gmail.com - https//:orcid.org/0009-0009-7861-8226
2. Senior Teaching Assistant. Department of BBA, Faculty of Economics, Jawzjan University, Sheberghan, Afghanistan.
hameedullah2005m@gmail.com - https://orcid.org/0000-0002-7297-562X
3. Three year Student, Department of BBA, Faculty of Economics, Jawzjan University, Sheberghan, Afghanistan.
w.hsafa23@gmail.com - /https://orcid.org/0009-0003-9918-8540

(Received: 01/07/2026 - Accepted: 18/10/2026)

Abstract

A joint market plays a key role in the economic development of border regions by facilitating trade exchange, reducing costs, creating employment, and attracting investment. The present study was conducted with the aim of investigating the role of the Ishkashim joint market on the local economy, particularly on the income and welfare of the region's residents. The research method was descriptive-analytical and survey-based. Data were collected using a questionnaire distributed to 100 traders, sellers, and buyers who were selected through simple random sampling. The reliability of the questionnaire was confirmed using Cronbach's alpha (0.803). Due to the non-normal distribution of the data, non-parametric tests including Spearman's correlation coefficient and regression analysis were employed. The findings indicated a positive and significant relationship between the joint market and the creation of new employment opportunities (r=0.390, Sig=0.000). Furthermore, the joint market had a positive and significant impact on trade growth and investment (r=0.371, Sig=0.000). Additionally, a positive and significant relationship was observed between the joint market and the improvement of welfare and regional development (r=0.350, Sig=0.000). The results of multiple regression showed that the dimensions of employment, investment, and regional welfare collectively explained 36.1% of the changes in the local economy (R^2=0.361). Accordingly, the main hypothesis of the research—that the joint market has a positive and significant effect on the local economy—was confirmed. Overall, the Ishkashim market has played an effective role in the sustainable development of the region by increasing income, reducing unemployment, and boosting trade.

Keywords: *Employment, Ishkashim Joint Market, Border Trade, Local Economy, Regional Development, Welfare.*

[*] . **Citation:** Intezar, A.; Ebadi, H. & Safa, W. (2026). Investigating the impact of the Joint Market`s on the Dimensions of the Local Economy (Case Study:The Ishkashim Joint Market between Afghanistan and Tajikistan) . *Scientific-Research Journal of Jawzjanan, 19*(1), 1–22.
https://doi.org/10.69892/jawzjanan.2026.109

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَىٰ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ وَعَلَىٰ آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ

امروزه تجارت مرزی به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم توسعهٔ اقتصادی در مناطق مرزی شناخته می‌شود. بسیاری از کشورها با ایجاد بازارهای مشترک و بازارچه‌های مرزی تلاش نموده‌اند تا از ظرفیت‌های جغرافیایی خود در راستای افزایش درآمد، اشتغال‌زایی و توسعهٔ اقتصادی بهره‌برداری نمایند. مناطق مرزی معمولاً از جمله مناطقی هستند که به دلیل دوری از مراکز اقتصادی و کمبود زیرساخت‌ها با مشکلاتی همچون فقر، بیکاری و مهاجرت مواجه‌اند. از این‌رو، ایجاد بازارهای مشترک می‌تواند زمینهٔ مناسبی برای رونق فعالیت‌های اقتصادی و بهبود سطح زندگی ساکنان این مناطق فراهم سازد (پاشازاده و خداکرمی، ۱۳۹۱، ص. ۴۸).

افغانستان به‌عنوان کشوری محصور در خشکه، برای دستیابی به توسعهٔ اقتصادی پایدار نیازمند بهره‌برداری مناسب از ظرفیت‌های تجارت منطقه‌ای است. توسعهٔ بازارچه‌های مرزی و بازارهای مشترک می‌تواند یکی از راهبردهای مهم در جهت افزایش صادرات، کاهش فقر، ایجاد اشتغال و ارتقای سطح زندگی مردم مناطق مرزی باشد. با این حال، مؤفقیت این سیاست مستلزم پلان‌گذاری دقیق، حمایت از تولیدات داخلی، ایجاد زیرساخت‌های مناسب و مُدیریت صحیح روابط تجارتی با کشورهای همسایه است (کهنه‌پوشی، ۱۳۹۱، ص. ۱۰).

بدخشان در شمال‌شرق افغانستان، پنج بازارچه مرزی مشترک با ولایت بدخشان تاجکستان در ولسوالی‌های اشکاشم، شغنان، نسی، مایمی و خواهان دارد. این بازارچه‌ها در زمان حاکمیت قبل از امارت اسلامی هر هفته یک روز به روی مردم دو سوی مرز باز می‌شدند و تاجران و مردم دو کشور به مبادلات تجارتی می‌پرداختند. پس از چهار سال تعطیلی به دلیل همه‌گیری کووید-۱۹، چهار بازار مشترک میان افغانستان و تاجکستان در سنبله سال۱۴۰۲ هجری شمسی دوباره بازگشایی شدند. به گفتهٔ مقامات محلی بدخشان، این بازارها با تفاهم میان دو کشور و پس از رفع موانع گمرکی فعالیت خود را آغاز کردند.

بازار مشترک اشکاشم به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مراکز تبادل تجارتی میان افغانستان و تاجکستان، نقش قابل توجهی در توسعهٔ اقتصادی ولسوالی اشکاشم و مناطق پیرامون آن ایفا می‌کند. این بازار بستر را فراهم ساخته است تا تاجران، تولیدکنندگان و ساکنان دو سوی مرز بتوانند کالاها و خدمات خود را مبادله نموده و از مزایای تجارت فرامرزی بهره‌مند شوند. باشندگان بدخشان بازگشایی و تجارت در این بازارهای مشترک را برای رشد اقتصادی

خانواده‌های دو کشور مهم می‌دانند. یکی از فروشندگان محلی در این بازار بیان کرده است که در روزهای بازگشایی، فروش روزانهٔ آنان به حدود ۵۵۰۰۰ افغانی رسیده است، در حالی‌که در روزهای عادی فروش چندانی ندارند.

یادگار فیض، والی بدخشان تاجکستان نیز تأکید کرده است که بازار مشترک مرزی به ساکنان دو سوی مرز این امکان را می‌دهد که با ایجاد کارخانه‌ها و خریدوفروش تولیدات شان به توسعهٔ اقتصادی دست یابند. اسدالله، یکی از دکانداران بازار اشکاشم، در مصاحبهٔ میدانی گفت که پس از بازشدن این بازارچه‌ها، فروشات یک روزه آن‌ها به مراتب بیشتر از فروشات یک هفتهٔ آنان در بازار اشکاشم است و حتی مردم از فیض‌آباد، کندز و تخار نیز مواد می‌آورند و در این‌جا به فروش می‌رسانند.

فعالیت این بازار موجب افزایش گردش سرمایه، توسعهٔ کسب‌وکارهای کوچک، ایجاد فرصت‌های شغلی و بهبود درآمد خانوارهای محلی شده است. درآمد یکی از مهم‌ترین شاخص‌های سنجش رفاه اقتصادی و توسعه محلی محسوب می‌شود. هر گونه افزایش در سطح درآمد خانوارها می‌تولند به بهبود کیفیت زندگی، افزایش قدرت خرید، کاهش فقر و ارتقای سطح رفاه اجتماعی منجر شود. بازار مشترک اشکاشم از طریق گسترش مبادلات تجارتی و ایجاد فرصت‌های جدید اقتصادی می‌تواند نقش مؤثری در افزایش درآمد ساکنان منطقه داشته باشد.

با وجود مزایای آشکار و بالقوه بازارهای مشترک، بهره‌برداری بهینه از این ظرفیت‌ها همواره با چالش‌هایی همراه بوده است. برخی کارشناسان نسبت به پیامدهای منفی احتمالی ورود گسترده کالاهای ارزان‌قیمت خارجی هشدار داده‌اند که ممکن است توان رقابتی تولیدکنندگان داخلی را کاهش داده و موجب تضعیف صنایع نوپای افغانستان گردد. همچنین وابستگی بیش از حد به واردات می‌تواند تعادل تجارتی کشور را بر هم زده و زمینهٔ وابستگی اقتصادی را افزایش دهد (یاوری، ۱۴۰۲، ص. ۱۰). از سوی دیگر، بررسی تجربیات مؤفق کشورهای مختلف نشان می‌دهد که بازارهای مشترک زمانی می‌توانند به توسعهٔ پایدار منجر شوند که علاوه بر اهداف اقتصادی، ابعاد اجتماعی، فرهنگی و امنیتی نیز مورد توجه قرار گیرد (Agnes, 2011, p. 40; Bacsi, 2006, p. 25). در غیر این صورت ممکن است به جای توسعهٔ متوازن، وابستگی اقتصادی، افزایش واردات و تضعیف تولید داخلی را به همراه داشته باشند.

با وجود اهمیت استراتیژیک بازار مشترک اشکاشم در معادلات اقتصادی منطقه و تأثیرات مشهود آن بر زندگی مردم، تا کنون مطالعهٔ دقیق، جامع و مستقلی در زمینهٔ بررسی تأثیر این

بازار بر درآمد و توسعه اقتصاد محلی انجام نشده است. بیشتر تحقیقات موجود به بررسی بازارچه‌های مرزی در سایر نقاط کشور پرداخته‌اند و خلأ علمی آشکاری در مورد ارزیابی کمی و کیفی آثار این بازار خاص بر شاخص‌های معیشتی و رفاهی ساکنان منطقه وجود دارد. بنابراین، این پرسش اساسی مطرح می‌شود که بازار مشترک اشکاشم چه تأثیری بر درآمد، اشتغال، سرمایه‌گذاری و رفاه عمومی ساکنان منطقه داشته است؟ و آیا این تأثیرات در جهت توسعه پایدار اقتصاد محلی بوده است یا خیر؟

از این رو تحقیق حاضر تلاش دارد تا با بهره‌گیری از روش‌های علمی و میدانی، نقش این بازار را در بهبود وضعیت اقتصادی ساکنان منطقه و توسعه اقتصاد محلی مورد بررسی قرار دهد تا ضمن پُرکردن خلأ موجود در ادبیات تحقیق، زمینه‌ای برای پلان‌گذاری بهتر، سیاست‌گذاری مؤثر و بهره‌برداری پایدارتر از ظرفیت‌های موجود فراهم گردد. یافته‌های این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان اقتصادی و سرمایه‌گذاران کمک کند تا از مزایا و چالش‌های بازارهای مشترک آگاهی بیشتری کسب کرده و راهکارهای مناسبی برای توسعهٔ تجارت و افزایش رفاه اقتصادی ارائه نمایند.

اهداف تحقیق

۱. هدف اصلی: بررسی تأثیر بازار مشترک اشکاشم بر ابعاد اقتصاد محلی (با محوریت اشتغال، سرمایه‌گذاری و رفاه منطقه) .

۲. اهداف فرعی

۱. بررسی تأثیر بازار مشترک اشکاشم بر افزایش فرصت‌های شغلی و کاهش بیکاری.

۲. بررسی تأثیر بازار مشترک اشکاشم بر رونق تجارت مرزی و جذب سرمایه‌گذاری.

۳. بررسی تأثیر بازار مشترک اشکاشم بر ارتقای سطح رفاه و توسعهٔ متوازن منطقه.

سؤالات تحقیق

برای این‌که محقق بتواند ساحهٔ کاری تحقیق خود را مشخص کند لازم است در مورد سؤالاتی که راجع به تحقیق پیدا می‌شود ،پاسخ درست بدهد. سؤالات تحقیق هذا قرار ذیل اند:

۱. **سؤال اصلی:** بازار مشترک اشکاشم چه تأثیری بر ابعاد اقتصاد محلی (با تأکید بر اشتغال،سرمایه‌گذاری و رفاه منطقه) دارد؟

۲. سؤالات فرعی

۱. بازار مشترک اشکاشم چه نقشی در ایجاد فرصت‌های شغلی جدید داشته است؟

۲. بازار مشترک اشکاشم چه تأثیری بر رشد تجارت و سرمایه‌گذاری محلی داشته است؟

۳. بازار مشترک اشکاشم چگونه بر بهبود رفاه و توسعهٔ منطقه‌ای تأثیر گذاشته است؟

فرضیه‌های تحقیق

۱. فرضیهٔ اصلی

H0: بازار مشترک تأثیر مثبت و معنادار بر ابعاد اقتصاد محلی ندارد.

H_1: بازار مشترک تأثیر مثبت و معنادار بر ابعاد اقتصاد محلی دارد.

۲. فرضیهٔ فرعی اول

H0: بازار مشترک فرصت‌های شغلی جدید ایجاد نکرده است.

H_1: بازار مشترک فرصت‌های شغلی جدید ایجاد کرده است.

۳. فرضیهٔ فرعی دوم

H0: بازار مشترک باعث رشد تجارت و سرمایه‌گذاری نشده است.

H_1: بازار مشترک باعث رشد تجارت و سرمایه‌گذاری شده است.

۴. فرضیهٔ فرعی سوم

H0: بازار مشترک باعث بهبود رفاه و توسعهٔ منطقه‌ای نشده است.

H_1: بازار مشترک باعث بهبود رفاه و توسعه منطقه‌ای شده است.

اهمیت تحقیق

امروزه بازارهای مشترک به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای توسعهٔ اقتصادی شناخته می‌شوند. این بازارها با تسهیل مبادلات تجارتی، افزایش فرصت‌های شغلی و گسترش سرمایه‌گذاری، نقش مهمی در بهبود وضعیت اقتصادی جوامع ایفا می‌کنند. از آن‌جا که بسیاری از کشورهای در حال توسعه با مشکلات مانند؛ بیکاری، فقر و پایین بودن سطح درآمد مواجه هستند، بررسی تأثیر بازارهای مشترک بر درآمد و رفاه اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان اقتصادی و سرمایه‌گذاران کمک کند تا از مزایای بازارهای مشترک آگاهی بیش‌تری کسب کرده و راهکارهای مناسبی برای توسعهٔ تجارت و افزایش رفاه اقتصادی ارائه نمایند. همچنین نتایج این تحقیق می‌تواند زمینه را برای اتخاذ تصمیمات مؤثر در راستای تقویت همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای فراهم سازد.

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربُردی و از روش گردآوری اطلاعات ، توصیفی-پیمایشی می‌باشد. هدف اصلی تحقیق، بررسی نقش بازار مشترک اشکاشم بر درآمد و توسعهٔ اقتصاد محلی است.

برای جمع‌آوری اطلاعات، علاوه بر استفاده از منابع کتاب‌خانه‌ای و اسناد علمی در روش کتابخلنه‌ای از برگه‌برداری، گزارش‌ها ، مقالات و آمارهای ادارات مربوطه، و در روش میدانی به تعداد ۱۰۰ پرسش‌نامه به‌صورت تصادفی ساده میان تاجران، فروشنده‌گان، خریداران و سایر افرادی که با بازار مشترک اشکاشم در ارتباط بوده لند، توزیع گردید. پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها اطلاعات دسته‌بندی و با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۵ تحلیل شده و نتایج آن برای ارزیابی تأثیر بازار مشترک بر درآمد و توسعهٔ اقتصاد محلی مورد استفاده قرار گرفت.

۱. جامعهٔ آماری

جامعهٔ آماری این تحقیق شامل تمام تاجران، فروشنده‌گان، خریداران و فعالان اقتصادی مرتبط با بازار مشترک اشکاشم در ولایت بدخشان افغانستان می‌باشد. بر اساس برآوردهای محلی و آمار غیر رسمی بازار، حجم جامعهٔ آماری ۵۰۰ نفر برآورد گردید.

۲. نمونهٔ آماری

حجم نمونه بر اساس جدول مورگان برای جامعه ۵۰۰ نفری ،۲۱۷ نفر تعیین شد.اما به دلیل محدودیت‌های دسترسی، عدم همکاری برخی تاجران و محدودیت زمانی، در نهایت ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری از نوع تصادفی ساده بوده ،به این صورت که فهرستی از فعالان بازار تهیه و از میان آنان ۱۰۰ نفر به صورت تصادفی انتخاب و پرسش‌نامه در اختیار شان قرار گرفت.

۳. ابزارگردآوری اطلاعات یا داده‌ها

ابزار اصلی جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق پرسش‌نامه بوده که سؤالات آن در راستای سنجش تأثیر بازار مشترک بر درآمد، اشتغال، تجارت و توسعهٔ اقتصادی طراحی شده است،پرسش‌نامه شامل ۲۰ سؤال بود که یک سؤال جمعیت شناختی (سؤال باز) از تحلیل پایایی حذف و ۱۹ گویه باقی ماند.

۴. روایی ابزار

برای بررسی روایی پرسش‌نامه، از روش روایی محتوایی استفاده شده بدین منظور، پرسش‌نامه در اختیار سه نفر از استادان متخصص در حوزهٔ اقتصاد، توسعه و مُدیریت قرار گرفته از آن‌ها خواسته شده تا نظر خود را در بارهٔ میزان تناسب سؤالات با متغیرهای تحقیق، وضوح عبارات، عدم تکرار و جامعیت گویه‌ها اعلام نمایند. پس از بررسی نظریات ،برخی سؤالات

اصلاح و چند گویهٔ تکراری حذف گردیده در نهایت،روایی محتوایی پرسش‌نامه تایید شده و نسخهٔ نهایی برای توزیع آماده گردید.

گویه‌ها	تعریف عملیاتی	متغیرها
سؤالات ۱ تا ۵	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و کاهش بیکاری در منطقه	اشتعال
سؤالات ۶ تا ۱۰	جذب سرمایه و رشد در مبادلات تجارتی در بازار	سرمای‌گذاری
سؤالات۱۱ تا ۱۵	بهبود سطح زندگی،درآمد و خدمات عمومی ساکنان	رفاه و توسعهٔ منطقه‌ای
سؤالات ۱۶ تا ۱۹	میزان استفاده و تعامل افراد با بازار مشترک اشکاشم	تجربه بازار مشترک

۵. روش تحلیل داده‌ها یا اطلاعات

داده‌های به دست‌آمده از پرسش‌نامه‌ها پس از جمع‌آوری، با استفاده از روش‌های آماری و تحلیل توصیفی با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۵ مورد بررسی قرار گرفته و نتایج در قالب جداول و نمودارها ارائه شده است.

الف) مبانی نظری تحقیق

مبانی نظری این تحقیق بر نظریه توسعهٔ اقتصاد محلی، نظریه تجارت مرزی و نظریهٔ معیشت پایدار استوار است. براساس نظریه توسعهٔ اقتصاد محلی، رشد اقتصادی زمانی تحقق می‌یابد که ظرفیت‌های درونی یک منطقه فعال گردد و زمینهٔ اشتغال، سرمایه‌گذاری و افزایش درآمد ساکنان فراهم شود. بازارهای مشترک به‌عنوان یکی از ابزارهای توسعهٔ اقتصادی محلی می‌توانند موجب افزایش فعالیت‌های تجارتی، رونق کسب‌وکارها و رشد سرمایه‌گذاری شوند.

نظریهٔ تجارت مرزی بیان می‌کند که مبادلات تجارتی میان مناطق مرزی کشورهای هم‌جوار می‌توانند به افزایش درآمد، توسعهٔ زیرساخت‌ها، کاهش هزینه‌های مبادلات و ارتقای سطح رفاه ساکنان منجر شود. بازار مشترک اشکاشم نمونه‌ای از این نوع همکاری اقتصادی است که زمینهٔ مبادلات رسمی میان افغانستان و تاجکستان را فراهم کرده است. همچنین نظریهٔ معیشت پایدار بر نقش دارایی‌ها وفرصت‌های اقتصادی در بهبود زندگی خانوارها تأکید دارد. براساس این نظریه، افزایش فرصت‌های شغلی و درآمد ناشی از فعالیت بازارهای مشترک می‌تواند به تقویت سرمایهٔ مالی، اجتماعی و انسانی ساکنان منجر شود.

بنابراین انتظار می‌رود بازار مشترک اشکاشم از طریق افزایش حجم مبادلات تجارتی، ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد خانوارها، جذب سرمایه و توسعهٔ فعالیت‌های اقتصادی، نقش مؤثری در توسعهٔ اقتصاد محلی منطقه ایفا نماید.

ب) پیشینهٔ تحقیق

مطالعات مختلف نشـــان داده‌اند که بازارهای مشـــترک و بازارچه‌های مرزی نقش مهمی در توسعهٔ اقتصادی مناطق مرزی دارند.

محقیقن	عنوان تحقیق	محل مطالعه	نتایج
پـاشـــازاده و خـداکـرمـی (۱۳۹۱)	نقش بازارچه مرزی در امنیت مـنـاطـق مـرزی (مـطـالـعـه مـوردی: بـازارچـه مـرزی شهرستان بیله سوار)	بازراچه مرزی شـهرسـتان بیله سوار	این تحقیق با بهره‌گیری توزیع پرســش‌نامه و آزمون ۱ تک نمونه‌ای نشـــان می‌دهد که بازارچه مذکور در سطح اطمینان ۹۵ فیصد توانسته است، نقش مؤثر بر توسـعهٔ اقتصـادی منطقه داشـته باشـد و موجب کاهش بیکاری و قاچاق و افزایش اشـتغال و تنوع شـغلی شود.
اسـماعیل زاده، خالد. (۱۳۸۵).	مطالعه انســـان شـــناختی بازارچه های مشـــترک مرزی با رویکرد انســـان شـــناســـی اقتصادی	روســـتـاهـای پیرامون بازارچه‌های مرزی	از نتـایج این تحقیق می‌توان گفت کـه بازارچه مرزی تأسـیس شـده، توانسـته اسـت بر روی بهبود وضـعیت اقتصـادی روسـتاییان مؤثر باشد اما در مهار پدیده قاچاق و فعالیت‌های غیر رســمی ناتوان بوده است.
طـیـب‌نـیـا و مـنـوچـهـری (۱۳۹۵)	نقش بـازارچـه‌هـای مرزی در توسـعهٔ اقتصـادی و اجتماعی مناطق روستایی	روســـتاهای بخش خاو و میرآباد شهرستان مریوان	به این نتیجه رســیدند که بازار چه‌های مرزی موجب افزایش اشـــتغال، امنیت شـــغلی و بهبود وضـــعیت اقتصـــادی ساکنان مناطق مرزی می‌شوند.
ســـلـــوکـی (۱۴۰۳)	بررســـی نقش بازارچه مرزی میرجاوه	بـازارچـه مـرزی مـرزی میرجاوه	دریـافـت کـه این بـازارچـه تـأثیر قـابـل توجهی بر توسـعه گردشـگری، افزایش درآمد خانوارها و بهبود معیشت ساکنان محلی داشته است.
عاشری و همکاران (۱۳۹۱)	ارزیـابی اثرات اقتصـــادی، اجتمـاعی و امنیتی، احـداث بازارچه‌ای مرزی و نقش آن‌ها در تـوســـعـه مـنـاطـق مـرزی(بـازارچـه مـرزی) جوانرود(شیخ صالح)	بازارچه مرزی جوانرود(شیخ صالح)	دسـت‌آوردهای این تحقیق که حاصـل تحقیق میـدانی از بـازارچـه جوانرود اســـت،گویایی تأثیر مثبت بازارچه بر افزایش اشـــتغال، بهبود دســـترســـی مرزنشـینان به مایتحاج و افزایش درآمد آن‌ها است.

بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد که بیشتر تحقیقات بر نقش بازارچه‌های مرزی در توسعهٔ اقتصادی و اجتماعی تأکید داشته اند؛ اما تحقیق مستقلی در مورد نقش بازار مشترک اشکاشم بر اشتغال، سرمایه‌گذاری و رفاه منطقه‌ای انجام نشده بود. از این جهت، تحقیق حاضر خلأ موجود را تا حدودی پوشش داد و می‌تواند خلأ موجود در ادبیات تحقیق را تا حدوی پوشش دهد.

ج) یافته‌های تحقیق

تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق

این بخش بحث مفصل را در مورد تجزیه وتحلیل و تفسیر اطلاعات حاصل از تحقیق میدانی، ارایه می‌دهد. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از جدول فراوانی و گراف‌های دایروی و ستونی کار گرفته می‌شود. پرسش‌نامه‌ها برای ۱۰۰ نفر به صورت تصادفی توزیع گردیده است که آمار هریک به صورت جداگانه با استفاده از برنامه آماری(SPSS v25 وExcel) مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

پرسش‌نامه مربوط ۲۰ سؤال می‌باشد به افراد که به حیث نمونه انتخاب شده‌ها بودند توزیع و پس ازجمع‌آوری پرسش‌نامه گردآوری شده، در نخست پرسش‌نامه‌ها کُد گذاری و بعداً از طریق نرم افزار(SPSS v25) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. که در ذیل اکثریت از این سؤالات که با فرضیهٔ اصلی و فرعی مرتبط است برای ثبوت فرضیه‌ها تحت بررسی قرار می گیرند.

۱. آمارهٔ توصیفی

آماره توصیفی شاخه‌ای از علم آمار است که هدف آن توصیف و خلاصه سازی داده‌ها به روش‌های ساده و قابل فهم است. در این شاخه از آمار، داده‌های خام جمع‌آوری شده، با استفاده از ابزارهای مانند؛ جدول‌ها، نمودارها و شاخص‌های آماری به شکل منظم و قابل تحلیل نمایش داده می‌شوند. آمار توصیفی به تحلیل عددی ویژگی اصلی داده‌ها نظیر میانگین، میانه، مُد، انحراف معیار، دامنه و واریانس می‌پردازد.

این نوع آمار بیش‌تر در مرحله اولیه تحقیق کاربُرد دارد تا دید کلی و مناسبی از داده‌ها به دست آید. برخلاف آمار استنباطی، در آما توصیفی هیچ نتیجه‌گیری کُلی از جامعهٔ آماری انجام نمی‌شود، بلکه تمرکز آن بر نمایش ویژگی‌های موجود در نمونه با داده‌های موجود است. آمار توصیفی پایه‌ای برای تحلیل‌های پیچیده‌تر بوده و در علوم مختلف از جمله اقتصاد ،مُدیریت، روانشناسی و علوم اجتماعی کاربُرد گسترده دارد.

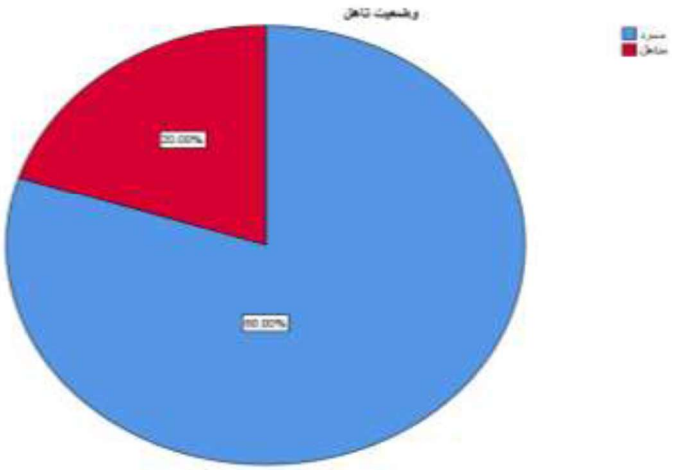

تبصره: این نمودار توزیع وضعیت تأهل پاسخ‌دهندگان را نشان می‌دهد و بیان‌گر آن است که ۸۰ فیصد از افراد نمونه مجرد۲۰، فیصد متأهل هستند. این توزیع نشان می‌دهد که ترکیب نمونه از نظر وضعیت مجرد نسبتاً بالا است، با این حال سهم افراد متأهل کمتر از افراد مجرد است.

ب) سن

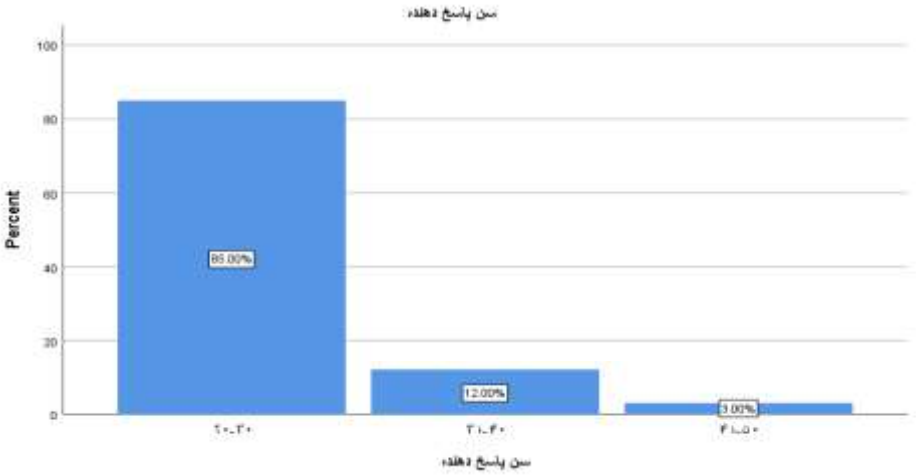

تبصره: همان طورکه در نمودار فوق مشاهده می‌شود، بیش‌ترین تعداد پاسخ دهندگان (۸۵ فیصد) درگروه سنی ۲۰- ۳۰ سال قراردارند. این موضوع نشان می‌دهد که نمونه تحقیق بیش‌تر شامل افراد جوان وفعال بوده است. همچنین (۱۲فیصد) بین ۳۱ تا ۴۱ سال و (۳فیصد)

بین ۴۱-۵۰ سال هستند. که بیان‌گر تمرکز سنی نمونه برای گروه جوان و میان سال بالا می‌باشد. این ویژه‌گی سنی می‌تواند بر نحوۀ پاسخ‌گویی دیدگاه‌ها نیز تأثیرگذار باشد.

ج) سطح تحصیلات

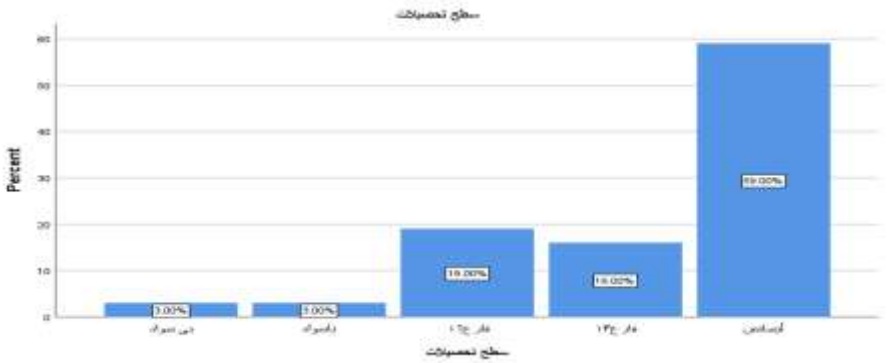

تبصره: همان طور که مشاهد می‌شود نتیجۀ فوق نشان می‌دهد که بیش‌ترین سهم پاسخ دهندگان(۵۹فیصد)دارای تحصیلات در سطح لیسانس اند .همچنین، (۱۹فیصد) از پاسخ دهندگان فارغ صنف دوزادهم و (۱۶ فیصد) فارغ صنف چهاردهم و (۳ فیصد) پاسخ دهندگان با سواد اند و (۳ فیصد) بی‌سواد امی باشد. به این نتیجه می‌رسیم که بیشترین پاسخ‌دهندگان دارای سطح تحصیلات لیسانس و ۱۲ بالاتر هستند. این ویژه‌گی تحصیلی می‌تواند بر نحوۀ پاسخ‌گویی ودیدگاه‌ها نیز تأثیرگذار باشد.

د) نوع کار

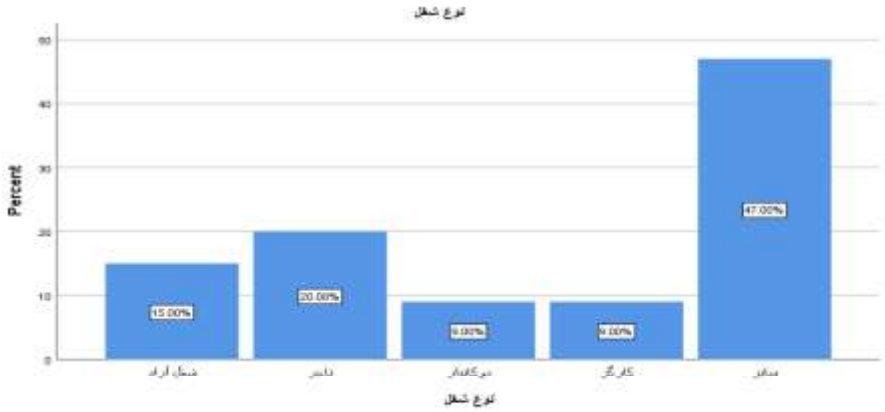

تبصره: بیشترین سهم پاسخ‌دهندگان (۴۷ فیصد) را سایر مشاغل تشکیل می‌دهند، ۲۰ فیصد را تاجران تشکیل می‌دهند که تجربه مستقیم فعالیت‌های روزلنه بازار دارند. ۱۵فیصد

پاسخ‌دهنده‌گان را مشاغل آزاد تشکیل می‌دهد ، ۹ فیصد پاسخ‌دهندگان دکاندار و ۹ فیصد آن هم کارگران بازار بوده‌لند.این تنوع نشـــان دهنده تأثیرپذیری گســـترده‌تر بازار فراتر از فعالان تجاری است و گروه‌های مختلیف اقتصادی را در بر می‌گیرد.

۲. آمار استنباطی

۲-۱. تحلیل پایایی آلفای کرونباخ

همانطورکه درجدول ذیل مشاهده می‌شود به منظور بررسی پایایی ابزار تحقیق، از آمون آلفای کرونباخ استفاده شده است. مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه برابر با بدست آمد ۰.۸۰۳ اســت. مقدار نشــان دهنده پایایی و بالایی قابل اعتماد ابزار تحقیق اســت. به طور کُلی، اگر مقدار آلفا بالاتر از۰.۷ باشـــد، ابزار از نظری آماری پایا تلقی می‌شـــود. مقدار ۰.۸۰۳ نشان می‌دهد که پرسش‌نامه از همسانی درونی بسیار مطلوبی بر خوردار است وآیتم‌ها به خوبی یک مفهوم واحد را اندازه‌گیری می‌کنند. بنابراین، می‌توان با اطمینان برای سنجش متغیر های تحقیق استفاده کرد.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.803	19

منبع: خروجی SPSS حجم نمونه: ۱۰۰نفر

آزمون نورمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و شاپیرو-ویلک برای سنجش نورمال بودن داده‌ها اســتفاده می‌گردد. برای این‌که بدانیم آیا داده‌های جمع‌آوری شــده نورمال است یا خیر باید فرضیات را بگونه زیر طرح نماییم.

طرح فرضیات

فرضیهٔ صفری (H_0): توزیع مشاهدات نورمال است.

فرضیهٔ تحقیق (H_1): توزیع مشاهدات نورمال نیست.

با توجه به خروجی برنامه SPSS، با استفاده از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف سطح معنی داری(sig) کمتر از سطح خطا(α=٪۵) است، بناء فرض صفر مبنی بر غیر نورمال بودن داده ها تایید می‌شود. بدین معنی که ارقام دلیلی برای رد فرض صفر ارائه نمی کند. بنابراین برای تست فرضیات با توجه بر غیر نورمال بودن داده ها از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده می‌شود.

Tests of Normality						
	Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.

بعُد اشتغال	.143	100	.000	.919	100	.000
بُعد سرمایه	.159	100	.000	.855	100	.000
بُعد اقتصاد محلی	.199	100	.000	.846	100	.000
a. Lilliefors Significance Correction						

منبع: خروجی SPSS حجم نمونه: ۱۰۰نفر

۲-۲. آزمون فرضیه فرعی اول

H0 : بازار مشترک فرصت‌های شغلی جدید ایجاد نکرده است.

H1: بازار مشترک فرصت‌های شغلی جدید ایجاد کرده است.

نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که ضریب همبستگی بین بعد اشتغال و بعد تجربه بازار مشترک برابر با ۰.۳۹۰ است. این مقدار بیانگر وجود رابطه مثبت و مستقیم با شدت متوسط میان بازار مشترک و اشتغال می‌باشد. همچنین سطح معناداری آزمون (Sig=۰/۰۰۰) کمتر از ۰.۰۵ است؛ بنابراین این رابطه از نظر آماری معنادار است.

نتیجه: فرضیه صفر (H۰) رد و فرضیه مقابل (H_1) تأیید می‌شود. بنابراین، بازار مشترک در ایجاد فرصت‌های شغلی جدید نقش مثبت و معنادار داشته است.

Correlations

			اشتغال بعد	بازار تجربه بعد مشترک
Spearman's rho	بُعد اشتغال	Correlation Coefficient	1.000	.390**
		Sig. (2-tailed)	.	.000
		N	100	100
	بُعد تجربه بازار مشترک	Correlation Coefficient	.390**	1.000
		Sig. (2-tailed)	.000	.
		N	100	100
Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				

منبع: خروجی PSS S حجم نمونه:۱۰۰ نفر

۲-۳. آزمون فرضیه فرعی دوم

H0: بازار مشترک باعث رشد تجارت و سرمایه‌گذاری نشده است.

H_1: بازار مشترک باعث رشد تجارت و سرمایه‌گذاری شده است.

نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که ضریب همبستگی بین بُعد سرمایه و بُعد تجربهٔ بازار مشترک برابر با ۰.۳۷۱ است. این مقدار نشان‌دهنده رابطهٔ مثبت و مستقیم میان بازار مشترک و رشد تجارت و سرمایه‌گذاری است. همچنین سطح معناداری (Sig=۰/۰۰۰) کمتر از ۰.۰۵ می‌باشد که بیان‌گر معنادار بودن این رابطه است.

نتیجه: فرضیه صفر (H۰) رد و فرضیه مقابل (H1) پذیرفته می‌شود. بنابراین بازار مشترک در رشد تجارت و سرمایه‌گذاری تأثیر مثبت و معناداری داشته است.

Correlations

			سرمایه بعد	بازار تجربه بعد مشترک
Spearman's rho	بُعد سرمایه	Correlation Coefficient	1.000	.371**
		Sig. (2-tailed)	.	.000
		N	100	100
	بازار مشترک- بُعد تجربه	Correlation Coefficient	.371**	1.000
		Sig. (2-tailed)	.000	.
		N	100	100
Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				

منبع: خروجی SPSS حجم نمونه: ۱۰۰ نفر

۲-۴. آزمون فرضیه فرعی سوم

H0: بازار مشترک باعث بهبود رفاه و توسعهٔ منطقه‌ای نشده است.

H_1: بازار مشترک باعث بهبود رفاه و توسعهٔ منطقه‌ای شده است.

نتایج آزمون فرضیه فرعی سوم نشان می‌دهد که بین بُعد «تجربه بازار مشترک» و «رفاه و توسعهٔ منطقه‌ای» رابطهٔ مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی اسپیرمن برابر با ۰.۳۵۰ است که بیان‌گر یک رابطهٔ مثبت و در حد متوسط می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش تجربه افراد از بازار مشترک، سطح رفاه و توسعهٔ منطقه‌ای نیز افزایش پیدا می‌کند. از طرف دیگر، مقدار سطح معناداری (Sig = ۰/۰۰۰) کمتر از ۰.۰۵ بوده و این موضوع نشان می‌دهد که این رابطه از نظر آماری کاملاً معنادار است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که فرضیهٔ صفر (H۰) رد شده و فرضیه مقابل (H1) تأیید می‌گردد، یعنی بازار مشترک تأثیر مثبت و قابل توجهی بر بهبود رفاه و توسعه منطقه‌ای دارد.

Correlations				
			بعد رفاه توسعه منطقه‌ای	بعد تجربه بازار مشترک
Spearman's rho	بعد رفاه توسعه منطقه‌ای	Correlation Coefficient	1.000	.350
		Sig. (2-tailed)	.	.000
		N	100	100
	بعد تجربه بازار مشترک	Correlation Coefficient	.350	1.000
		Sig. (2-tailed)	.350	.
		N	100	100

منبع: خروجی SPSS حجم نمونه: ۱۰۰ نفر

۲-۵. آزمون فرضیه اصلی

H0: بازار مشترک تأثیر مثبت و معنادار بر اقتصاد محلی ندارد.

H_1: بازار مشترک تأثیر مثبت و معنادار بر اقتصاد محلی دارد.

نتایج مُدل رگرسیون نشان می‌دهد که مقدار ۰.۴۰۲ =R بوده که بیان‌گر وجود رابطهٔ مثبت بین متغیرهای تحقیق است. همچنین مقدار ۰.۳۶۱ = R^2 نشان می‌دهد که حدود ۳۶.۱ فیصد از تغییرات اقتصاد محلی توسط ابعاد اشتغال، سرمایه‌گذاری و رفاه و توسعه منطقه‌ای تبیین می‌شود؛ اما در جدول ضرایب رگرسیون، سطح معناداری متغیرهای اشتغال (۰.۰۰۴)، سرمایه‌گذاری (۰.۰۰۰) و رفاه و توسعه منطقه‌ای (۰.۰۰۱) همگی کوچک‌تر از ۰.۰۵ هستند. بنابراین، هریک از متغیرهای مستقل در مُدل رگرسیونی تأثیر معنادار آماری دارند.

نتیجه: فرضیه صفر (H0) رد و فرضیه مقابل (H1) تایید می‌شود. بنابراین بر اساس نتایج رگرسیون، شواهد کافی برای اثبات تأثیر مثبت و معنادار بازار مشترک بر اقتصاد محلی وجود دارد، و بین متغیرها رابطه مثبت مشاهده شده است.

Coefficients[a]						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	.978	.117		8.341	.000
	بُعد اشتغال	.131	.075	.239	1.746	۰.۰۴.
	بعُد سرمایه	.080	.057	.181	1.391	۰۰۰.
	بُعد رفاه توسعه منطقه‌ای	.029	.043	.070	.674	۰.۰۰۱
a. Dependent Variable: مشترک بازار تجربه بعد						

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.402[a]	0.361	.135	.32789
a. Predictors: (Constant), اشتغال بعد ,سرمایه بعد ,ای منطقه توسعه رفاه بعد				

منبع: خروجی SPSS حجم نمونه: ۱۰۰ نفر

Coefficients[a]						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	.978	.117		8.341	.000
	اشتغال بُعد	.131	.075	.239	1.746	۰.۰۰۴
	سرمایه بُعد	.080	.057	.181	1.391	.۰۰۰
	توسعه رفاه بُعد ای منطقه	.029	.043	.070	.674	۰.۰۰۱
a. Dependent Variable: مشترک بازار تجربه بعد						

منبع: خروجی SPSS حجم نمونه: ۱۰۰نفر

د) بحث و مناقشه

تحقیق حاضر با تمرکز بر بازار مشترک اشکاشم میان افغانستان و تاجکستان، خلاهای متعددی را در ادبیات تحقیق مناطق مرزی پرُ کرده است که در تحقیقات قبلی وجود داشته است. نخستین و مهم‌ترین آن، خلأ جغرافیایی و بومی است؛ زیرا تقریباً تمام تحقیقات قبلی (مانند؛ مطالعات پاشازاده و خداکرمی، عاشری، طیب‌نیا و منوچهری، و نیز مقاله‌های مربوط به بازارچه اینچه‌برون) به بررسی بازارچه‌های مرزی در ایران محدود شده‌لند و هیچ مطالعهٔ میدانی مستقلی دربارهٔ تأثیرات اقتصادی بازارهای مرزی در شرق افغانستان (ولایت بدخشان) وجود نداشت. تحقیق حاضر برای اولین بار به‌صورت علمی و پیمایشی به بررسی بازار مشترک اشکاشم پرداخته و داده‌های بومی و اولیه از این منطقه خاص ارائه داده است. دومین خلأ، مربوط به نوع و ماهیت بازار است؛ تحقیقات گذشته اغلب بر بازارچه‌های مرزی یک‌طرفه متمرکز بودند، در حالی‌که تحقیق حاضر به‌طور خاص «بازار مشترک» دوسویه را بررسی کرده که در آن مبادلات رسمی و متقارن‌تری میان دو کشور انجام می‌شود. این تفاوت ماهوی، تأثیرات اقتصادی متفاوتی (به‌ویژه در کاهش قاچاق و افزایش درآمد متوازن) ایجاد کرده که در تحقیقات قبلی دیده نشده است. سومین خلأ، رویکرد جامع‌نگر است؛ بسیاری از تحقیقات گذشته تنها یک یا دو بُعد اقتصادی (مثلاً؛ فقط اشتغال یا فقط درآمد) را بررسی کرده‌اند، اما تحقیق حاضر با استفاده از تحلیل رگرسیون چندگانه، هم‌زمان تأثیر بازار را بر سه بُعد کلیدی (اشتغال، سرمایه‌گذاری و رفاه منطقه‌ای) سنجیده و نشان داده که این سه بُعد در مجموع ۳۶.۱ فیصد از تغییرات اقتصاد محلی را تبیین می‌کنند. چهارمین خلأ، چالش با هشدارهای نظری است؛ مقاله «هوشداری بر ایجاد بازارهای مشترک افغانستان- چین» نگرانی‌هایی درباره نابودی صنایع داخلی و وابستگی اقتصادی مطرح کرده بود، اما هیچ تحقیق میدانی برای تأیید یا رد این نگرانی‌ها در مورد یک بازار مشترک واقعی در افغانستان وجود نداشت. تحقیق حاضر نشان داد که بازارهای مشترک (در این نمونه اشکاشم) لزوماً با این پیامدهای منفی همراه نیستند و در صورت مُدیریت صحیح (همان‌طور که فروشندگان محلی از فروش روزانه ۵۵۰۰۰ افغانی خبر داده‌اند) می‌توانند به افزایش درآمد و رونق اقتصادی بدون تضعیف تولیدات داخلی منجر شوند. پنجمین خلأ، بازبینی نظریه‌های توسعه در بستر خاص افغانستان است؛ نظریه‌های توسعهٔ اقتصاد محلی و تجارت مرزی معمولاً با فرض ثبات زیرساخت‌ها ارائه شده‌اند، اما این تحقیق نشان داد که عوامل زمینه‌ای نظیر امنیت، ثبات سیاسی و کیفیت زیرساخت‌ها به‌شدت بر کارآیی بازارهای مشترک تأثیر می‌گذارند. ششمین خلأ، روش‌شناسی است؛ تحقیقات در ایران به آمارهای رسمی گمرک دسترسی دارند، اما در افغانستان چنین داده‌هایی وجود ندارد.

تحقیق حاضر با طراحی یک پیمایش میدانی دقیق (۱۰۰ پرسش‌نامه با آلفای کرونباخ ۰.۸۰۳) و استفاده از آزمون‌های ناپارامتریک، روشی جایگزین و علمی برای مطالعه اقتصاد مرزی در شرایط کمبود داده‌های رسمی ارائه داده است. به‌این ترتیب، تحقیق حاضر نه‌تنها خلأهای دانشی موجود را پرکرده، بلکه با تأکید بر لزوم انجام تحقیقات بومی و زمینه‌محور در افغانستان، مسیر را برای مطالعات تطبیقی، طولی و چندبعدی در منطقه هموار ساخته است.

نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها، می‌توان نتیجه گرفت که بازار مشترک اشکاشم نقش مهم و مؤثری در بهبود اقتصاد محلی منطقه داشته است. یافته‌های تحقیق نشان داد که این بازار از طریق ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، افزایش فعالیت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری و همچنین بهبود سطح رفاه و توسعهٔ منطقه‌ای، تأثیر مثبت و معناداری بر زندگی اقتصادی ساکنان محل گذاشته است. نتایج آزمون‌های آماری نیز بیانگر وجود روابط مثبت و معنادار میان بازار مشترک و ابعاد مختلف اقتصاد محلی بوده و فرضیه‌های تحقیق را تأیید نموده است.

همچنین نتایج رگرسیون نشان داد که متغیرهای اشتغال، سرمایه‌گذاری و رفاه و توسعهٔ منطقه‌ای توانسته‌اند بخش قابل توجهی از تغییرات اقتصاد محلی را تبیین نمایند. این موضوع نشان می‌دهد که بازار مشترک اشکاشم به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم توسعهٔ اقتصادی در مناطق مرزی، ظرفیت بالایی برای تقویت فعالیت‌های اقتصادی و افزایش درآمد مردم دارد.

در مجموع، بازار مشترک اشکاشم نه تنها زمینه گسترش روابط اقتصادی و تجاری میان دو کشور را فراهم ساخته است، بلکه در رشد اقتصادی، کاهش بیکاری، افزایش درآمد خانوارها و بهبود شرایط زندگی مردم منطقه نیز نقش ارزنده‌ای ایفا کرده است. بنابراین توجه بیشتر به توسعهٔ زیرساخت‌ها، رفع موانع تجارتی، حمایت از سرمایه‌گذاران و تقویت همکاری‌های اقتصادی مرزی می‌تواند زمینه بهره‌برداری بهتر از ظرفیت‌های این بازار و دستیابی به توسعه پایدار اقتصادی را فراهم سازد.

پیشنهادها

پیشنهادها کاربردی برای سیاست‌گذاران و مسئولان محلی

توسعهٔ زیرساخت‌های فزیکی و خدماتی در ولسوالی اشکاشم: با توجه به این‌که ضریب تبیین اقتصاد محلی (R^2=۰.۳۶۱) نشان می‌دهد که بخش قابل‌توجهی از تغییرات اقتصادی به عوامل زیرساختی وابسته است، پیش‌نهاد می‌شود نهادهای محلی و نهادهای مربوطه نسبت به بهبود

جاده‌های دسترسی، احداث گدام‌های استندرد، تأمین برق پایدار و توسعهٔ شبکه‌های مخابراتی در منطقه اقدام نمایند. این امر می‌تواند مصارف مبادله را کاهش داده و جذابیت بازار را برای سرمایه‌گذاران افزایش دهد.

تسهیل رویه‌های گمرکی: با استناد به اظهارات فروشندگان محلی که فروش روزانه خود را حدود ۵۵۰۰۰ افغانی عنوان کرده‌اند، پیش‌نهاد می‌شود با کاهش تشریفات اداری، افزایش ساعات کاری بازار در روزهای بازگشایی و ایجاد پنجرهٔ واحد گمرکی، زمینه برای افزایش حجم مبادلات و بهره‌مندی بیشتر تاجران فراهم گردد.

حمایت از تولیدات داخلی و توانمندسازی صنایع دستی: با توجه به هشدارهای مطرح‌شده دربارهٔ تضعیف صنایع داخلی در بازارهای مشترک (همانند؛ نگرانی‌های مقاله افغانستان–چین)، پیش‌نهاد می‌شود حکومت با ارائهٔ تسهیلات مالی و مشاوره‌ای به تولیدکنندگان محلی (به‌ویژه در حوزهٔ منسوجات و صنایع دستی بدخشان)، توان رقابتی آنان را در برابر کالاهای وارداتی افزایش دهد. این امر می‌تواند از وابستگی بیش از حد به واردات جلوگیری کند و ارزش‌افزوده بیشتری را در منطقه نگه دارد.

برگزاری دوره‌های آموزشی برای توانمندسازی نیروی کار محلی: با توجه به این‌که شدت رابطه بین بازار مشترک و اشتغال (r=۰.۳۹۰) در سطح متوسط ارزیابی شده است، پیش‌نهاد می‌شود دوره‌های آموزشی در زمینهٔ بازاریابی، کارآفرینی، مهارت‌های فنی و آشنایی با شیوه‌های نوین تجارت برای ساکنان محلی برگزار گردد. این امر می‌تواند بهره‌وری و کیفیت تولیدات و خدمات را افزایش دهد و زمینهٔ اشتغال پایدارتر را فراهم کند.

تقویت همکاری‌های نهادی و دیپلوماتیک میان افغانستان و تاجکستان: با توجه به ماهیت دوسویهٔ بازار مشترک اشکاشم، پیش‌نهاد می‌شود با ایجاد کمیته‌های مشترک اقتصادی، انعقاد موافقت‌نامه‌های تجارتی بلندمُدت و حل اختلافات گمرکی، زمینهٔ برای پایداری و توسعه هرچه بیش‌تر بازار فراهم گردد. این امر می‌تواند به الگویی برای سایر بازارچه‌های مرزی در بدخشان (مانند؛ شغنان، نسی، مایمی و خواهان) تبدیل شود.

برنامه‌ریزی برای توسعه متوازن و پایدار: سیاست‌گذاران باید توجه داشته باشند که توسعهٔ اقتصادی صرفاً با افزایش حجم تجارت محقق نمی‌شود. همزمان باید به ابعاد اجتماعی (مانند؛ آموزش، صحت و خدمات عمومی)، زیست‌محیطی (کنترول آلوده‌گی و حفظ منابع طبیعی) و فرهنگی (حفظ هویت محلی) نیز توجه شود تا توسعه پایدار و متوازن در منطقه حاصل آید.

پیشنهادها برای تحقیقات آینده

بررسی تأثیرات بلندمدت و پایدار بازار اشکاشم: با توجه به محدودیت مقطع‌زمانی تحقیق حاضر (که درست پس از بازگشایی مجدد بازار انجام شده)، انجام تحقیقات طولی (Longitudinal) در فواصل زمانی مختلف (مثلاً؛ هر دو سال یکبار) می‌تواند تصویر دقیق‌تری از پایداری تأثیرات بازار بر اقتصاد محلی ارائه دهد.

مطالعهٔ نقش بازار مشترک بر امنیت غذایی و معیشت پایدار خانوارها: با استناد به نظریهٔ معیشت پایدار، تحقیقات آینده می‌توانند به‌طور خاص به بررسی تأثیر بازار اشکاشم بر امنیت غذایی، کاهش فقر و تنوع معیشتی خانوارهای محلی بپردازند و شاخص‌های دقیق‌تری برای سنجش رفاه ارائه دهند.

بررسی تأثیرات بازار مشترک بر مهاجرت و تثبیت جمعیت در منطقه: با توجه به این‌که کاهش مهاجرت یکی از اهداف کلیدی توسعه مناطق مرزی است، انجام تحقیقی درباره تأثیر بازار اشکاشم بر کاهش مهاجرت جوانان و تمایل به ماندگاری در روستاهای پیرامون، می‌تواند به سیاست‌گذاری مؤثر در این زمینه کمک کند.

منابع و مآخذ

اسماعیل زاده، خالد. (۱۳۸۵). مطالعه انسان شناختی بازارچه های مشترک مرزی با رویکرد انسان شناسی اقتصادی، نشریه نامه انسان شناسی، ۵(۹)، ۳۸- ۶۵. https://www.ensani.ir/fa/article/131871/

پاشازاده، اصغر و خداکرمی، زهرا. (۱۳۹۱). نقش بازارچه های مرزی در امنیت اقتصادی مناطق مرزی (مطالعه موردی: بازارچه مرزی شهرستان بیله سوار). همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالش ها و رهیافت ها. https://sid.ir/paper/818404/fa

سلوکی، سودابه. (۱۴۰۳). ،نقش بازارچه مرزی در توسعه گردشگری شهرستان میرجاوه، https://civilica.com/doc/1996661

طیب نیا، سیدهادی و منوچهری، سوران. (۱۳۹۵). نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی مورد: روستاهای بخش خاو و میرآباد شهرستان مریوان. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۵(۱۵)، ۱۴۷–۱۷۲. https://doi.org/10.18869/acadpub.serd.5.15.147

عاشری، امامعلی؛ نور محمدی، سمیه؛ قفادری، رضا و رستمی، علیرضا. (۱۳۹۱). ارزیابی اثرات اقتصادی- اجتماعی و امنیتی احداث بازارچه‌های مرزی و نقش آن در توسعه مناطق مرزی (نمونه موردی: بازارچه‌ی مرزی جوانرود (شیخ صالح))، دومین همایش ملی راهکارهای توسعه اقتصادی با محوریت برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سنندج، https://civilica.com/doc/157661

کهنه‌پوشی، سیدهادی. (۱۳۹۱). بررسی اثرات اقتصادی قاچاق کالا بر شهرهای مرزی مطالعه موردی؛ شهر مریوان، استان کردستان، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها، زاهدان، https://civilica.com/doc/179179

یاوری، علیرضا. (۱۴۰۲). راهبرد بازارچه‌های مرزی در استقرار امنیت مردم پایه و پایدار مرز. *مجله پژوهشنامه مطالعات مرزی*، ۱۱(۴)، ۱-۱۴. http://doi.org/10.22034/BSS.2024.1275172.1475

Agnes, K. (2011). Border Regions and Trade Development. Journal of Regional Studies, 14(2), 35-48.

Bacsi, Z. (2006). The rural of Cross-Border Cooperation in Rural Development. European Rural Development Review, 12(1), 14-57.